

«ՀԱՍԱՐԿՈՒԹՅՈՒՆ ԱՅՍՈՐ ԱՎԵԼ ԵՍ ՀԱՅՈՂԱԿ ԽՆԴՈՒՄՆԻ ՄԵՋ Ե ՌՐ ԻՂԵԱԼԸ ՏԵՄՆՈՒՄ»

ԱՎՃ-ն առաջին ընթերցմամբ ընդունեց լեզվի մասին և հանրակրթության մասին օրենքներում փոփոխությունների նախագիծը: Չոր կարծիքով՝ օտարալեզու դպրոցները հայ հասարակության մեջ արդարացիված են, հնարավոր է այդպիսի դպրոցներ աշխատեցնել Հայաստանում՝ ոչ միայն ֆինանսական, այլև զուտ ուսումնական կանառումով:

Գարնանային նստաշրջանում քննարկված օրինագծերից լեզվի և հանրակրթության մասին օրենքներում փոփոխության օրինագիծն արժանացավ հասարակական ամենաբազում քննարկման և ճիշտ, և սխալ մեկնաբանություններ ստանալով: Ուրախալի է, որ նման վերաբերմունք կա լեզվի նկատմամբ: Բայց քննարկումներն այնքան բուռն էին, որ մարդիկ միմյանց չէին կրում՝ փորձելով իրարից հայրենասեր երևալ: Առավարությունը նախ ներկայացրել էր օտարալեզու դպրոցների ստեղծման նախագիծը, և քաղաքական դաշտից դուրս կային մարդիկ, որ կողմնակից էին օտարալեզու դպրոցներին: Առաջին ընթերցմամբ ընդունված օրինագիծն արդեն ոչ թե օտարալեզու դպրոցի մասին է, այլ այլընտրանքային: Առաջներում էլ, երբ 9-րդ դասարանն ավարտում էին, ամեն մեկն իր գլխի տերն էր՝ կարող էր ուսումը շարունակել այլ երկրում, մեր երկրում, և չշարունակել: Խնդիրը այսուրեքն էր՝ ո՞ր այսուրեքնով երեխաները պետք է իրենց ուսումը ստանան:

Խնդիրը լեզվամտածողության ձևավորումն էր:

Լեզվամտածողությունը համակարգվում է դպրոցում, բայց ձևավորումն ընտանիքից է սկսվում: Երբ երեխան կարդում է և կարողանում է կարդացածը վերարտադրել, կարողացել է իր արժատների լեզվամտածողությունը վերցնել: Երկու մասնավոր դպրոցների մասին է խոսքը, որոնցից յուրաքանչյուրի գործունեությունը 50-60 միլիոն եվրո է պահանջում: Ես չեմ կարծում, որ կրթական ոլորտում ներդրողը բիզնես օգուտներ քաղի, տասնյակ տարիներ են պետք ներդրած գումարները վերադարձնելու համար: Օրենքի ընդունումից հետո 2-3 տարի նվազագույնը պահանջելու է կիրարկումը՝ շենքից մինչև մանկավարժական կադրերի հարցերը լուծելու համար: Մենք շատ ենք վիճում դպրոցի հետագա ճակատագրի մասին, բայց հայ ընտանիքներում ավելի շատ պիտի մտածեն ոչ թե ինչ մասնագիտություն ստանա երեխան, այլ ում նմանվի: Կրթությունը միայն շատ լեզուներ կամ լեզուները շատ լավ իմանալը չէ, կարևորը՝ ինչպես է երեխան պատրաստվում կյանքին:

Այսօրվա մշակութային, քաղաքական, տնտեսական վիճակը, բարոյափոփոխական մթնոլորտը հնարավորություններ տալիս են իրենց գտնելու:

Հասարակությանը պիտի նախապատրաստել, իհարկե, բայց իրենք միշտ էլ կան: Միշտ էլ կան ընդօրինակման արժանի մարդիկ մեր կողքին: Բայց հասարակությունը այսօր ավելի շատ հաջողակ խանութային մեջ է իր իրենցը տեսնում: Դրա մեղավորությունը ոչ թե հայալեզու կամ օտարալեզու կրթությունն է, այլ հասարակությունը, կյանքը: Մենք պիտի մտածենք ոչ թե այն մասին, որ դպրոցները շատ բարձր մակարդակ ունենան, բոլոր շրջանավարտները գիտնական դառնան, այլ հասարակությունը պիտի նմանակի հեղինակությունների՝ բանաստեղծներին, գրողներին, նկարիչներին... Եթե հասարակությունն այսօր չի ուզում Չարենց ու Թուրանյան դառնալ, խնդիրը միայն դպրոցին չէ: Ես կարծում եմ՝ հանրակրթության մասին օրենքում նաև պիտի գրվեն՝ ինչքանով պիտի արտադարանական միջոցառումները հայանախառն լինեն: Վտանգն այն էլ, որ առարկաները դպրոցում են: Վտանգն այն է, որ առարկաները կարող են օտար լեզվով են դասավանդվելու, այլ Թումանյանի տարեկիցը նշվելու է, Լարեյացին հասցվելու՝ է, Սեծարենց սովորելու՝ են, Չարենցի արժեքները հիշվելու՝ է: Այսօր բոլորն ուզում են սովորել սոցիալական խնդիրները լավագույնս լուծելու համար, բայց ոչ մեկին չի հետաքրքրում Թումանյանի, Չարենցի, Տերյանի սարած կյանքն ու գրական ժառանգությունը: Ինչքան շատ հասարակությունը դա ընկալի, այնքան առաջ ու բարենպաստ լուծումներ կգտնվեն: Դա շատ մեծ ու շատ դժվար խնդիր չէ, ընդամենը պիտի դառն շեմից դուրս գալուց հետո իրականությունը տեսնենք այնպիսին, ինչպիսին պատկերացնում ենք ապագան: Ի՞նչ է նշանակում ապագա հայկական մտածողությամբ: Դպրոց հասկացությունը չի սահմանափակվում հայ գրականությունն են լավ սովորում, թե մաթեմատիկական հարցով, այլ պատասխան է տալիս այն հարցին, թե ինչպիսի՞ն պիտի լինի մեր կյանքն ապագայում, ում միջոցով է այդ ապագան կերտվելու ու այդ կյանքը ստեղծվելու: Խնդիրն ապագա քաղաքացուն կողմնորոշումն է, իսկ հիմա դպրոցն ընկալում է բուհի առաջին աստիճան: Ամբողջ աշխարհին արդեն այլ ճանապարհով է գնում, իսկ մեր դեռ հարց է դառնում՝ ինչո՞ւ են հայերենից ցածր ստանում, թեստերը միջինացրեք, բարձր ստանան, բարդացնում եք գիտնականներին:

րի աստիճանի, ցածր կատանան: Աշխարհում ընդունված է՝ մարդը վճարում է, որ սովորի, ընդունելությունը պիտի հեշտ լինի, ուսումը՝ դժվար: Դիմորդը պիտի մտածի՝ որ ընդունվեց, կարող է և չավարտել, իսկ մեզ մոտ ընդունելությունը դժվար է, սովորելը՝ ընդունվեց-կավարտի համակարգով: Մենք հողի կարոտ ունենք, լեզուն մեզ համար հողի արժեք ունի: Պետությունը հողն ու լեզուն պահելու համար է՝ դա պետք է հիշել: Լավ հայերեն իմանալը լավ հայրենասեր լինել չի նշանակում դեռ: Հայրենասիրությունը քո ներսում պիտի լինի իդեալի տեսքով, ու դպրոցը պիտի այդ իդեալը ձևավորի:

Օրինագծի քննարկումն առիթ դարձավ, որ բարձրագույնի այն, ինչ կուտակվել էր 20 տարում, բուն հարցը դրվեց մի կողմ ու մարդիկ սկսեցին ինքնարտահայտվել՝ ինչո՞ւ:

Իհարկե, դա շատ դրական է, եթե կան հարցեր, պիտի բարձրաձայնվեն, պիտի պարզաբանվեն, բայց մասնագիտության շրջանակներում: Ապարդյուն է քաղաքականություն խաղալ այնտեղ, ուր պահանջվում են մասնագիտական լուծումներ: Մարդիկ վերջ-առաջ պիտի իրենք իրենց հաշիվ տան՝ ո՞ւմ են ուզում նմանվել, ո՞ւմ պիտի իրենց սերունդները նմանվեն՝ Անդրանիկին, Լեոնիդին, Տերյանին, Սարգսյանին...

«**h**րառես de facto»-ի հարցերին պատասխանում է ԱՎ ՀՀԿ խմբակցության ղեկավար ԳԱԼՈՒՄՍ ՍԱՇԱԿՅԱՆԸ

«Պարերազմը լուծում չէ. ցանկացած պարերազմից հեքո նորից դիվանագիտական աշխատանք է սկսվում»

Կի՞ն, Լեոնիդի՞ն, Տերյանի՞ն, Սարգսյանի՞ն...

«Գուցե դպրոցի խնդիրը ոչ միայն սովորեցնելն է, այլև սովորել սովորեցնելը: Հավաքական այն կերպարը ստեղծելը, որը պիտի կյանքում առաջ տանի»:

Դա ոչ միայն դպրոցի խնդիրն է, այլև պետության կարևորագույն խնդիրներից մեկն է: Ո՞ւմ միջոցով հասարակությունը պիտի կարողանա ապագա ստեղծել: Կողքինը ինչքան էլ հանճարեղ մարդ լինի, դու նրա ժամանակակիցն ես, հարգում, ընդունում ես նրան, բայց հասարակությունը միշտ էլ նախապատվությունը տալիս է նրանց, ովքեր ավանդապահ են, իդեալների պահիչ: Իսկ իդեալների շունտարանը հայ իրականության մեջ շատ մեծ է, բոլոր ոլորտներում: Եթե հայկական դպրոցում աշակերտը չի մտերմացել հայ գրողների հետ, ի՞նչ հայկական մտածողության մասին է խոսքը: Իհարկե՝ կարևորը սովորել սովորեցնելն է:

«ԱՅՑԸ ՎԵՐԱԲԵՐՄՈՒՄ ԵՐ, ԱՅՑԻ ԱՐՁՈՒՄԵՆԵՐՆ ԱՎԵԼ ԶԳԱՒ ԵՆ ՏԱՐԱՏԱՆԴԱՆԱՅԻՆ ԽՆԴՈՒՆԵՐՈՒՄ»

Չոր կարծիքով՝ ԱՄՆ-ի պետքարտուղարի այցը Հայաստան հայ-բուլղարական հարաբերություններում, Լեոնային Ղարաբաղի հարցի կարգավորման գործընթացում ինչ-որ բան փոխելու է:

Տարածաշրջանի նկատմամբ ուշադրությունը և խնդրի լուծման հետաքրքրությունը բազմապատկվել է, դա և Հիլարիի Բլիթթերնի այցն էր վկայում, և եռանախագահների հայտարարությունը, ԱՄՆ-ի պետքարտուղարն այցելեց Հայաստան, և դա գլխավորն է, մնացած բոլոր խնդիրներն այդ ընդհատ քննարկման գործընթացում են: Այդ ընդհատ քննարկման գործընթացում ավելի վերաբերմունք էր, այցի արդյունքներն ավելի զգալի են տարածաշրջանային խնդիրներում: Բոլոր երկրներին անհրաժեշտ է կայուն մթնոլորտ Հարավային Կովկասում, միևնույն ժամանակ՝ նկատելի չէ հավասարակշիռ վերաբերմունքը կայունություն ստեղծելու պարագայում մուրաբանչյուրն ուզում է իր կնիքն ու ազդեցությունը քողնել: Եվ Ղարաբաղի հարցի, և հայ-բուլղարականի, բնականաբար, բոլոր խնդիրների մասին էլ պիտի խոսվեր և խոսվեց: Չեմ կարծում, որ որևէ շտապողականություն է դրսևորվում:

Այնուհանդերձ՝ եռանախագահների հայտարարության մեջ էլ արագացումը դրսևորված է՝ եթե առաջարկում են խաղաղության համաձայնագիր մշակել, ուրեմն հարցը հնարավորինս արագ լուծված տեսնել են ուզում:

Եռանախագահների հայտարարության ամբողջ մոտիվացիան այն է, որ խնդիրը Ղարաբաղի բնակչությունը պիտի լուծի, այսինքն՝ ազգերի ինքնորոշման իրավունքի խնդիրն է: Կասեք՝ ինչո՞ւ է նշված տարածքների հանձնումը: Իսկ ո՞վ է նշված տարածքները հանձնի: Հայաստանը Ղարաբաղի ազատագրության երաշխավորն է, ոչ թե Ղարաբաղի ազատագրության հանձնողը, ուրեմն ո՞վ տարածք վերցնողը կամ հանձնողը, ուրեմն ո՞վ պիտի տարածքները հանձնի: Ղարաբաղ է, որ պիտի տարածքները կարգավիճակ ունենա, որ բաժանվի: Դա Ղարաբաղի կարգավիճակն է: Անակցի՞ տարածքները հանձնի կամ չհանձնի: Առաջին սլանումը Ղարաբաղի կարգավիճակն է: Դա ինչն է՝ «օկուպացված» քաղաքացիները:

խոսքն ընդհանրապես օկուպացիայի մասին էր, այսօր նշվում է Ղարաբաղին հարող տարածքների օկուպացիան: Ես կարծում եմ՝ դա ավելի շատ Արցախի ներքին սպառնա համար է, մեզ համար քննարկելի չեն «օկուպացված տարածքներ», «տարածքների հանձնում» հասկացու-

Գալում Սաշակյան

իմն են, և պնդում է՝ այդպես չլինի, պատերազմ ենք անելու, բայց, բացի նրանցից, մեծ աշխարհ, միջազգային հանրություն կա: Այդ ապստամբը, որ փորձում են Արցախի կողմից մեզ վրա բարձր, երեք պետություններին են վերաբերում որովհետև իրենք են երաշխավորը: Կարծում եմ գերտերություններն անընդհատ պիտի տան՝ այդ խաղվածքները: Աշխարհը ծգտում է կայուն պրոցեսների, և ժողովրդավարական արժեքային համակարգը ստեղծվել է այդ նպատակով: Գոն վերջին մեկուկես տարում չկա որևէ միջազգային համաժողով, որտեղ լքննարկվի հայկական հարցը, սա կարևոր ցուցանիշ է:

Այո, քննարկում են, բայց արդյունքները, Արցախը հասավ ԱՄԿ-ի բանաձևերին, Եվրո խորհրդարանի որոշմանը, ԵՆԽԿ-ի, որտեղ Հայաստանը ներկայացվում է ազդեցոր, ու տարածքներն էլ պահանջվում է ազատել... Մե սե՞պե՞ս են այդ քննարկումները:

Բոլոր այդ քննարկումների ժամանակ ընդունված բանաձևերում, որոշումներում այնպես են անում, որ հավասարակշռություն պահպանվի՝ և մեխիկ են խփում, և նախն: Դրանց դիվանագիտական խաղի կանոններ են: Եվրախորհրդարանի բանաձևը, բացի մեկ կետից, բավականին դրական վերաբերմունք էր Հայաստանի նկատմամբ: Հայ-բուլղարական շտաբագրված արձանագրությունների վնասները մե՞նք ենք կրում թե՞ միջնորդ երկրները, որոնք երաշխավորեցին գործընթացը: Թուրքիայի վերաբերմունքը մե՞զ է ապստակ, թե՞ նրանց: Ուստաստանը, Ֆրանսիան ԱՄՆ-ը երաշխավորում էին խիստ ժողովրդավարական մի մոդել, որի դեպքում փակ սահմաններ պիտի չլինեն: Մենք ոչ չափել ենք, ոչ կորցրել, բայց միջազգային քաղաքականության օրակարգից խնդիրը դուրս չի եկել: Երբ ուզեցան Թուրքիային հարվածել, այդ արձանագրությունները ինչեղու են: Աշխարհը մոդելներով է շարժվում: Շատ հաճախ տնտեսական հարաբերությունները գալիս-ծածկվում են ժողովրդավարական արժեքները: Արցախից ինչն էլ չեն մեղադրում, բոլորն էլ գիտեն Սուժայիթի քարոզիչ Բաքվի, որովհետև նախ կա, զգա կա, որովհետև նրա հետ հարաբերությունները ծեղնտու են: Բայց երբևէ որևէ տեղ չի ասվել, որ Արցախիցիները ինչ ժողովուրդ են, իսկ հայերի մասին միշտ է ասվում՝ տարածաշրջանի հնագույն ժողովուրդ, աշխարհը դա ընդունում է, բայց տնտեսական շահերը պահանջում են իրենց հասանելի-բը...

Եթե քաղաքական լուծումներ չգտնվեն, հնարավոր է, որ Ղարաբաղի հարցը ռազմական լուծում ստանա՝ շրջանցելով այն տնտեսական խնդիրները, որ ծագելու են Արցախի առաջ:

Եթե Արցախն ի գործ լինել պատերազմի, վաղուց սկսել էր: Այնպես չէ, որ մի գիշեր որոշում են ու առավոտյան հարձակվում: Իհարկե, պատերազմը բացառված չէ, բայց այսօր նման խնդիր չկա: Արցախը պատրաստ չէ պատերազմի: Եթե որսորդական հրացաններով կարողացանք մեր պատմական ճշմարտությունը հաստատել, հայրենասիրությունն էր, արցախահայկան գիտնորը ի՞նչ պիտի պաշտպանի:

Իր «օկուպացված հայրենիքը»:

Դա քարոզչություն է, ժողովուրդն այդպես չի մտածում: Մենք հարցեցինք, որովհետև կոչվում էին մեր հողի համար, նրանք պարտվեցին, որովհետև ուզում էին մեր հողը վերցնել: Պատերազմը լուծում չէ, ցանկացած պատերազմից հետո նորից դիվանագիտական աշխատանք է սկսվում...

Զրույցը՝ Անահիտ ԱՂԱՅԱՆԻ